

Geraardsbergen

Taart op de kaart

29 januari 2012

Nee, nee en nog eens nee! Ik doe het niet! Hoor je? Ik vertik het! Kijk, ik vind van mezelf dat ik geen moeilijk mens ben... Ja, goed, we kunnen daarover van mening verschillen. Hoe dan ook: dit keer gooi ik de kont tegen de krib. Ik weiger. Ze kunnen hoog springen of laag springen maar zonder mij. Met alle Aziaten maar met mij zullen ze het laten! Pardon? O ja, excuseer, ik liet me even gaan en het is bekend dat verontwaardiging en woede niet altijd goede raadgevers zijn. Dus zag ik even over het hoofd dat het voor anderen wellicht niet duidelijk zou zijn wat mijn gevoelens zo had opgezweept. Wel, dat zit als volgt.

Geraardsbergen profileert zich voor de wijde wereld met zijn drie „M-en“: Muur, Manneken en Mattetaart. En precies dat laatste, die mattetaart, daar gaat het mij om. Ik weiger namelijk pertinent me met dat streekproduct nog in te laten. Tenminste totdat ze daar in Geraardsbergen tot inkeer zijn gekomen en hun streekgerecht weer correct aanspreken met: **mattetaart**. En niet met het schabouwlijke, gedicteerde matteNtaart. De vulling van de taart wordt namelijk gemaakt met „matte“ en dat is gestremde melk. Het heeft totaal niets te zien met wat bij ons aan de voordeur ligt: een mat. Ik mag er verdorie niet aan denken dat een of andere zwakzinnige het zijn bolle kop zou halen om een gebak te maken uitgaande van... matten. Jakkes!

Kijk, deze middenstander heeft het tenminste begrepen! Een kraam met veel klandizie langs de openbare weg.

Ik begrijp ze niet, daar in Geraardsbergen. Dan heeft die stad al drie toeristische poten, zagen ze daar jandorie nog gauw eentje onderuit! Alleen omdat ze daar blijkbaar dat groepje gestudeerde idioten achternalopen die om de zoveel jaar het Nederlands nog wat meer verkleuteren. „Een levende taal verandert“, zeggen die lui. Maar door wat zij daar klaar maken is de taal in een coma is geraakt en wordt ze kunstmatig in leven gehouden aan een infuus van academische ijhoofdigheid. Ze hadden in Geraardsbergen resoluut moeten weigeren om die infame tussen-n in hun taart te laten bakken. Totdat ze die N afzweren weiger ik dus manifest nog mattetaart te eten. En mattentaart lust ik al helemaal

niet. Ziedaar! Ik zet ze daar mat, met hun taart.

Het Genootschap

Ze zouden toch echt beter moeten weten want eerder al hadden ze een lesje gekregen omtrent hun vereerde product. In 1978 kreeg de *Geraardsbergse Bakkersbond* een schop onder de kont: in het nabije Flobecq (Vloesberg) stond toen de „*Confrérie de la Tarte à Maton*“ op. Ja, ja, zo gaat dat met die Walen. Je draait je rug et voilà: weg kaas van tussen je boterhammen! Of, in dit geval boren ze je eigen matte door de neus. Terwijl iedereen toch weet dat Geraardsbergen en enkel Geraardsbergen er aanspraak op kan maken de echte bakermat (!) van de mattetaart te zijn. Zo staken de bakkers uit die stad de koppen bijeen (een beetje gehinderd door hun buiken) om de *Broederschap van de Geraard-*

bergse Mattetaart te stichten. Om deze hoogstaande specialiteit de nodige eer te bewijzen, inferieure namaak tegen te gaan en zichzelf interessant te maken.

De Broederschap zorgde er ondertussen voor dat alleen de 21 bakkers uit de regio Geraardsbergen-Lierde het label mogen voeren. Zij zijn ook de enigen die de Geraardsbergse mattetaart mogen uitvoeren naar verkooppunten buiten de omschreven regio. Let op: zelfs de leden van de Broederschap mogen de mattetaarten niet in rauwe, dus ongebakken toestand uitvoeren! Want voor je het weet zijn de Chinezen ermee aan de haal.

Die zijn nog erger dan de Walen. Ze hebben ook meer geld.

De matte, de grondstof voor de vulling van de enige, echte enzovoort, mag enkel afkomstig zijn van boerderijen die voldoen aan de HACCP-normen en die in de regio zijn gevestigd. Bovendien moet er rechtstreeks aan de bakkers geleverd worden. Wat die normen inhouden, dat is me niet bekend. Het zal wel iets zijn wat de regelneven van Europa hebben uitgevonden. Misschien dat de koeien drie keer per dag een douche moeten nemen. Waarbij ze enkel erkend eurodoucheschuim mogen gebruiken benevens gecertificeerde uierzalf. En enkel natuurlijke bijenwas met CE-merkje om hun hoornen te laten glanzen en hun wimpers te krullen. Maar kom, het toont aan dat je er wat moet voor over hebben om een lange traditie te verzilveren en van Europa de officiële erkenning te krijgen als streekspecialiteit. Als *Beschermde Geografische Aanduiding (BGA)* zoals dat heet in de eurokretologie. Het zal ze leren daar in Flobecq. Met hun „tarte à maton“. Tarte à carton, zeker!

Het is echt wel een lang staande traditie, dat taarten bakken in Geraardsbergen. Reeds in de 14e eeuw werd er in geschriften melding gemaakt van een bereiding met matte. De eigenlijke oorsprong van de mattetaart is te zoeken bij het gegeven dat eertijds alleen de abdijen en kastelen ijskelders hadden waarmee ze in staat waren de melk over een enigszins langere periode te bewaren. De boeren en eenvoudige stadslui hadden die mogelijkheid niet. Maar het voedingsprodukt melk was kostbaar en cruciaal. Dus zocht men een middel om de geschifte melk toch nog te kunnen gebruiken zonder dat je daardoor even groen begon te zien als de bedorven melk. Nood maakt vindingrijk. Door het samenvoegen van wat eieren, matte en suiker op een vierkant stuk deeg dat overhoeks toegevouwen in de oven werd geschoven ontstond de mattetaart.

Tot zo'n 50 jaar geleden kon bijna elke Geraardsbergse huismoeder mattetaarten maken. Volgens een recept dat eeuwenlang werd overgeleverd van moeder op dochter. Spijts een woekerende wildgroei aan kookprogramma's op TV, beperkt de dagelijkse kookkunst zich op onze dagen niet zelden tot het opwarmen in de microgolfoven.

Ze zijn daar in Geraardsbergen bepaald lyrisch van die etenswaar. Ene *Marleen Smet* pleegde zelfs een gedicht omtrent het ongeëvenaarde culinaire genoegen dat schuilt in het eten van gestremde melk. Weliswaar vermomd als mattetaart.

Mattentaart

*goud kranst de tafel
een krokant manteltje
glimt als een tepelhof
tussen duim en wijsvinger
betast ik de korst
vanwaar die hongerige dorst?*

*zacht beet nemend
proef ik de wellust van
amandelzoete weemoed
engelenspijs? nee toch
jij smeugig taartje,
jij luchtig vleidend allegaartje*

*Vlaams genoeg
-van knapperig vaag tot
tongwervelend gretig-
spreidt een vragende glimlach
rond halfvoldane mond
net of één stuk niet volstond*

*ik laat de smaak
spreken als woorden
en schreeuw heerlijkheid uit
Walen watertanden:
chez ma tante de Grammont
on mange la tarte à maton*

Tja, er is daar in Geraardsbergen nog wel meer geschift dan enkel de melk. In 2000 haalde de Broederschap het *Guinness World Record Book*. Met de grootste matentaart die ooit werd gemaakt. Een „mattenpie“. Godver... Maar nu is het genoeg geweest. Tenslotte heb ik ondertussen al ruim reclame gemaakt voor dat produkt. Alleen met de schrijfwijze... Ahum, ja, goed, niet zaniken.

In het teken van M

In het gedicht kan je het al lezen: Geraardsbergen heeft ook een Franse naam. Niet Mont Gérard of zoiets. Nee: *Grammont*. Dat laat zich grofweg vertalen als „Grand Mont“. Zeg maar: Grote Berg. En ziedaar: die berg ligt er ook. De Oudenberg. Het stromende water van de Dender heeft het diepe dal waarin Geraardsbergen ligt uit de omringende heuvels gebeten. Het is een dal geworden met steile wanden. Zeer steile wanden. De Oudenberg is een getuigenheuvel en die is wijd en zijd bekend. Omwille van één van de M-en waarmee de stad zich vereenzelvigt: de Muur. *De Muur van Geraardsbergen*.

Dat is geen metselwerk waartegen één of andere adellijke vechtjas in een ver verleden eens heeft geplast. Of zo. Nee, het is een straat, een weg. Je kan er met de fiets tegenop rijden. Al kan niet iedereen dat. Sprekend uit persoonlijk ervaring moet ik bekennen tot tweemaal toe op die helling in de goot tot stilstand te zijn gedwongen. Hetgeen een schielijk afstijgen van het rij-ijs genoodzaakte. Bij verzuim had ik zonder twijfel ongewild het wegdek hardhandig moeten kussen. Eén keer het asfalt, een andere keer de kasseien. De eerste keer was niet de „echte“ Muur. Wel de straat die tussen de huizen steil omhoog naar de top van de Oudenberg leidt. De tweede keer was ik verkeerd gereden maar is zat toen wel juist. Op de „echte“. Dat „zitten“ is letterlijk te nemen. Ik was met mijn flitsende racefiets tot bij een bank gesukkeld waar ik uitgeput en met veel problemen op ben neergezegen. Alle volgende keren is het me toch nog gelukt het monster te bedwingen. De Zwarte Lieve Vrouw daar boven in haar kapel zal wel geglimlacht hebben om de zoveelste gek die hijgend en druipend van het zweet over zijn stuurstang gebogen stond. Je zou voor minder.

Zo, even de feiten en cijfers: de Muur is dus een kasseiweg op de Oudenberg. In 1940 reeds werd deze heuvel beschermd als landschap en in 1995 werd de infame kasseiweg uitgeroepen tot monument. Een monument is het beslist. In de Vlaamse wielergeschiedenis althans. De steile helling heeft een lengte van 1075 meter. Het hoogteverschil is 68 meter, waarbij de top op 101 meter boven zeeniveau ligt. Het gemiddelde stijgingspercentage is 9,1% met op het steilste stuk zelfs 20%. In de Ronde van Frankrijk is het een „col“ van derde categorie. Aan het schijnbare einde zit er nog een gemeen bochtje naar links. Je

denkt daar (oef!) eindelijk boven te zijn. Wat niet zo is. Waarna de moed je in de schoenen zinkt en mens en machine vertwijfeld tot stilstand komen. Daar staat dus die bank. De Muur is vaak de beslissende hindernis geweest in de finale van de Ronde van Vlaanderen. De Scherprechter, wordt ze wel eens genoemd. Het is des te onbegrijpelijker dat in de eerstkomende uitgave van de Ronde van Vlaanderen (2012) deze helling niet meer in het traject is opgenomen!

Nu liggen de kasseien van de Muur, na een noodzakelijke restauratie, op een menselijke manier verlegd maar toen ik me voor het eerst met de berg wilde meten, toen lagen ze nog als dakpannen. Bijna horizontaal op de helling. Zodat ze eigenlijk een reeks kleine trapjes vormden. Niet alleen ik zag die helling met schrik en beven tegemoet, ook goed getrainde beroepsfietsers kwamen er zichzelf en hun limieten tegen. Het verwonderde me nogal dat het uitgerekend een Nederlander is die de Muur heeft bezongen en die geprobeerd heeft de wanhoop te schilderen die de fietsende mens kan overvallen wanneer de helling sterker is dan de spierkracht.

De Nederlandse zanger en wielertoerist *Alex Roeka* bezingt in zijn lied „De Muur van Geraardsbergen“ wat een renner voelt wanneer hij de legendarische helling op moet. Lees en huiver!

De muur van Geraardsbergen

*Als de natte wind in je botten dringt
En de hamer zingt langs je oor:
‘Hier nog een lel dan op je nek!’
De keienstraat door je benen slaat
En het pijnbeest knaagt aan je knie,
Het einde loert in de drek.*

*Ja, dan komt de muur en hij bijt meteen,
Het zuur snijdt door je heen, gemeen, een, twee, nee.
Hij trekt je adem en je snot vanonder uit je rauwe strot.
Waarom, o God, waarom?
Als de dunne schijt langs je dijen glijdt
En de hele zooi rijdt van je weg.
Nooit kom ik verder dan de goot.
En je wordt klein en het is allemaal schijn
En je zou meer moeten zijn dan een dweil.
Waarom, moeder, ben ik al dood?*

*Ja, dit is de muur en hij is diep en vuil,
Een spleet, gat, knekelkuil. Hoe kom ik eruit?
Hij hangt aan mijn rug als een blok beton,
Knijpt de godvers uit mijn droge tong.
Ah hond, ja hond, nu moet je gaan.*

*Wordt het stof of wordt het goud?
Wordt het gras of wordt het steen?
Wordt het nacht of licht?
Ah, ik neem die bult alleen.*

*Ja, dit is de muur en ik vreet hem op,
Schop mijn drog over de top en jank, jank, jank niet meer.
Het gaat alweer naar benee, ik jaag met de besten mee,*

*o nee, mij krijgen ze niet.
Het gaat alweer naar benee, ik jaag met de bes-
ten mee,
O nee, mij krijgen ze niet.*

Het is alleszins een veel betere beschrijving dan wat Mart Smeets meende te moeten kwalificeren als „een hellinkje in de steentjes“. Die man is zo goed vertrouwd met de fiets dat hij waarschijnlijk denkt dat een derailleur een Parijse clochard is.

De berg het bos in

Er is nog een ander monument dat uit Vlaanderen mooiste verdwijnt in de uitgave die op 1 april eerstkomend wordt verreden: de Bosberg. Wanneer je de cijfers bekijkt dan moet de Bosberg niet veel onderdoen voor de Muur. Maar toch oogt deze helling veel „vriendelijker“. De top ligt op 105 meter, er is ook een hoogteverschil van 68 meter te overwinnen en het is ook een kasseiweg. Nochtans is het stijgingspercentage „slechts“ 5 % gemiddeld en het steilste stuk 11%.

De Bosberg ligt op het grondgebied van Geraardsbergen maar boven ben je opeens in Galmaarden. De naam van de helling is terecht want er groeit inderdaad een flink bos op haar flanken. Vele jaren lang was de Bosberg de laatste beklimming van de Ronde van Vlaanderen. De Vlaamse wielrenner Edwig Van Hooydonck dankt zijn Ronde-zeges van 1989 en 1991 aan precies deze Bosberg. Beide keren plaatste hij daar een splijtende demarrage waardoor de tegenstand de genadestoot kreeg.

De stad groeit

Het graafschap Vlaanderen was tot 1046 in het westen begrensd door de Schelde. In dat jaar veroverde Boudewijn V, graaf van Vlaanderen, het gebied tussen de Schelde en de Dender. De westelijke grens van het graafschap bleef daardoor weliswaar nat maar ze werd vanaf dan wel de Dender. De steden langs deze rivier moesten het nieuw verworven gebied beschermen en daar werd het nodige voor gedaan. Vervolgens kocht Boudewijn de heuvel met het omringend gebied van Geraard van Hunnegem. Dus daar komt de naam Geraardsbergen vandaan? Dat zou men toch aannemen. Eigenaardig genoeg is de plaatsnaam *Geroaldi Montem*, de Latijnse vertaling van Geraaldsberg, al eerder te boek gesteld. Nog

Een deel van het vroegere abdijcomplex

vóór Geraardsbergen als *oppidum* (een versterkte plaats op een heuvel) werd gesticht. Het kan dus betwijfeld worden of de plaats wel degelijk naar Geraard van Hunnegem werd genoemd. De Frankische nederzetting die al bestond voordat de stad een feit was, lag trouwens op de linkeroever en buiten de ommuurde stadskern zoals die later tot stand kwam. Deze laatste lag, en ligt nog steeds, op de rechteroever op de flank van de Oudenberg. In 1068 ontving de plaats reeds stadsrechten van de nieuwe graaf Boudewijn VI. De stadskeure werd op het einde van de 12^e eeuw schriftelijk bevestigd door Filips van de Elzas.

In 1081 overtuigde Robrecht I, genaamd de Fries, met de steun van de Heer van Boelare,

Langs de kasseistrook van de Bosberg: een karika-tuurtje door Nesten. Bosberg... voor Flandriens

Het curieuze kapelletje voor de Heilige Adrianus. Nu bevolkt door het Heilig Hart.

de Benedictijnen om hun abdij over te brengen van Dikkelvenne naar Geraardsbergen. Zo ontstond hier de Sint-Pietersabdij. In 1175 werden de relieken van *Sint Adrianus* overgebracht van Dikkelvenne naar Geraardsbergen waarbij de abdij werd omgedoopt tot *Sint-Adrianusabdij*. Deze stichting, die van grote betekenis zou worden voor de stad, bloeide voorbeeldig en een belangrijk abdijcomplex werd hier uitgebouwd. De verering van Sint Adrianus als beschermheilige tegen de pest gaf Geraardsbergen zulk een uitstraling dat de stad ook wel *Adrianopolis* werd genoemd. Het ligt voor de hand dat de heilige Adrianus hier heel wat mirakels heeft verricht. De gebouwen van de abdij dienen nu een veel wereldlijker doel. Er is onder andere een restaurant dat er, naar mijn aanvoelen, erg luxe uitzag.

Volgens mij is de verering van en voor Sint Adrianus wat tanend. Waar ik boven op de *Hoge Buizemont* naar het *Boelarebos* werd gedirigeerd, daar stond een wat morsig kapelletje. Iemand had zich uitgesloofd om er een onzekere „stijl“ aan te verlenen

maar het geheel zag er niet uit alsof het op veel liefdevolle zorgen kon rekenen. Het driehoekige bouwseltje afficheerde duidelijk dat het was toegewijd aan de abdijheilige. Echter, in plaats van het beeld van de Heilige Adrianus ontwaarde ik een Heilig Hartbeeld dat er uitzag alsof het de jongste vijftig jaar van zijn bestaan in een vochtige kelder had doorgebracht. Het oorspronkelijke beeld werd enkele jaren geleden gestolen. Ja, ja, Adriaan, dat stelen... Misschien moet je nog eens een mirakeltje verrichten om die pest uit te bannen. Verderop in de straat, waar ik niet ben geweest, zou Adrianus nog steeds op zijn sokkel moeten staan in een ander kapelletje. Ook op andere plaatsen op de Hoge Buizemont zijn er straatkapelletjes die al dan niet toegewijd zijn aan Adrianus.

In 1068 verkreeg Geraardsbergen het recht de stad te omwallen, om de toegangen af te sluiten met poorten en om iedere ongewenste vreemdeling de toegang tot de stad te ontzeggen. Het aantal stadspoorten en de grootte ervan werd bepaald door de intensiteit van het verkeer dat er door passeerde en de ligging als zodanig van de poorten zelf. Er waren er nogal wat van.

Alle stadspoorten zijn verdwenen. Slechts hier en daar blijft er nog een rudiment over en soms wordt er nog wel eens wat opgegraven.

Wat ook verdwenen is, dat zijn de watermolens op de Dender. Op elke arm van de Dender stond er één: *de Boelaer*-, *de Viane*- en *de Schormolen*. In 1490 waren zij alle drie eigendom geworden van de abdij, zodat deze het monopolie had van de maalderijen in de stad. Hoewel, volgens wat ze zelf predikten, de mens niet van brood alleen leefde, was het toch een heel strategisch bezit. Iets waar de abdijen bijzonder goed in waren.

De wateren klateren

In Geraardsbergen staan drie fontein. Vroeger werden die gevoed uit bronnen die ontspringen op de Oudenberg. Zo staat op de Markt een fontein die de vorm heeft van een bloot jongetje dat plast. En... Hola! Klinkt dat niet verdacht bekend? Ja toch? Manneken Pis? Maar wacht eens, dat is toch het beeldje dat in het centrum van Brussel dichtbij de Grote Markt staat? Ja, daar ook, ja. Brussel heeft weliswaar het beroemdste, maar *Giesbaargen* heeft het oudste Manneken. In Brussel is het een bronzen beeldje dat Hiëronymus Duquesnoy in 1619 in opdracht van het stadsbestuur heeft gemaakt als versiering van een publieke fontein waarbij het lijkt alsof het jongetje urineert. Bij speciale gelegenheden plast het Manneken bier of wijn in plaats van water. Dat bier moet wel van een specia-

Het Geraardsbergse Manneken. Geen drinkwater!

De merkwaardige Marbol

le samenstelling zijn want anders krijgt het ventje af te rekenen met overvloedige schuimvorming ter hoogte van de genitaliën. Wie van mijn Nederlandse lezertjes dit pronkstuk van de Belgische cultuur nog niet heeft bezocht, moet dat beslist eens doen. Het beeldje zelf stelt niet zoveel voor maar vooral de Japanners die er giechelend en tsjilpend rond draaien maken het interessant. Zonnebril evenwel niet vergeten want die lui flitsen nogal wat af! Uiteindelijk is het veel geschreeuw om weinig wol maar het rare is: niemand voelt zich erbij in de zeik gezet. Nu denken die Brusselse Kiekenfretters al snel dat ze de enigen zijn die iets voor te stellen hebben. Niet dus. In Geraardsbergen staat ook een Manneken Pis. En dat is eventjes 160 jaar ouder dan die zeikerd in Brussel! De stadsrekeningen hebben dit twistpunt definitief beslecht in het voordeel van het klaterende Geraardsbergenaartje. In 1455 werd het besteld en in 1459 werd het geleverd. Driemaal is het verhuisd op de Markt om uiteindelijk, in 1965, tegen de gevel van het stadhuis terecht te komen. Bovendien is dit beeldje een derde kopie van het origineel. Het ventje in Geraardsbergen is al tot twee keer toe stukgevroren. Geen wonder, hij staat daar maar in zijn blote flikker. Hoewel... soms wordt hem, net als zijn Brusselse imitator wel eens een kostuumpje aange-

meten. In ieder geval heeft men nu zijn voorzorgen genomen om de levensduur van het beeldje te garanderen. Het ventje produceert zijn straaltje in een gesloten circuit, het water wordt eindeloos rondgepompt, en in de winter wordt er antivries aan toegevoegd. Het bordje met „geen drinkwater“ is dus niet overbodig.

Vlakbij het Manneken staat een andere merkwaardige stadsfontein: *de Marbol*. Een achthoekige zuil zoals je die nergens anders ziet. Wat er nu staat is evenwel een replica van de oorspronkelijke fontein die in 1930 werd verhuisd naar het buitenhofje van het Oud Hospitaal. Reeds in de 14^e eeuw werd op deze plaats een bron vermeld. De naam „Marbol“ is een verbastering van „marktbron“ of „merckborre“. En dat is het inderdaad geweest, een bron.

De Markt wordt gedomineerd door, vooral, twee gebouwen. De Sint-Bartholomeuskerk en het stadhuis.

De kerk staat te boek als zijnde basilicaal en neogotisch. Ik zal het niet tegenspreken. Het stadhuis is ook neogotisch en het getuigt van een welvarend verleden van de stad. Hoewel die welvaart beslist geen permanent gegeven is geweest. Periodes van rijkdom werden onderbroken door epidemieën, brand, oorlog en verwoesting en de daarmee gepaard gaande terugval in het welvaren van de gemeenschap. Achtereenvolgens bloeiden hier de lakennijverheid, het vervaardigen van wandtapijten die nu nog in heel de wereld een hoge waarde hebben, de kantindustrie met de wereldvermaarde zware Chantilly en in latere jaren het maken van lucifers en sigaren. Ze zaten daar blijkbaar niet voor één gat gevangen.

Moe nie broek nie

Het traject van de wandeling was zo gelegd dat er verschillende natuurgebieden op onze weg lagen. Te beginnen met het Moenebroek. Dat natuurgebied ligt in Schendelbeke. Hetgeen ook een deel is van Geraardsbergen. Het reservaat is erkend als Europees Natura 2000-gebied en het maakt deel uit van het Vlaams Ecologisch Netwerk.

De kern van het Moenebroek wordt gevormd door een nat elzenbos met enkele bronnen en een groot aantal kwelzones. Rondom het bos liggen weilanden die omringd zijn door hagen, houtkanten en bomenrijen, met hier en daar een drinkpoel voor het vee.

In het reservaat komen heel wat dieren voor. Dat is vrij normaal want een groot deel van het gebied is voor mensen slechts moeilijk toegankelijk. Doordat het zo moerassig is. In deze tijd van het jaar al helemaal, nu het soms dagen na elkaar heeft geregend. Er zijn ook de bronnen die winter en zomer zorgen voor een nat milieu. Enkel zwarte els is in staat om hier te overleven. Voorjaarsbloemen waren er nu natuurlijk nog niet te zien maar in het geëigende seizoen zijn die er wel. Dotterbloem, slanke sleutelbloem en verspreidbladig goudveil kleuren in de lente de omgeving geel. Het reservaat omvat ook een bloemen-

rijk grasland met de zachte kleuren van koekoeksbloem, moerasvergeetmij-nietje en pinksterbloemen.

Uit de lucht gevallen

Bij de toegang tot het Moenebroek stootte ik op iets wat ik in eerste instantie niet kon thuisbrengen. „Een kunstwerk“ dacht ik nog. Gelukkig verschaftte een informatiepaneel de nodige toelichting. Het betrof hier een oorlogsgedenkteken. Het is een fragment van een motor van een Lancaster bommenwerper. De kapotte motor staat symbool voor de moed en zelfopoffering van de vliegtuigbemanningen tijdens de Tweede Wereldoorlog. Op 28 mei 1944 crashte op deze

Het gedenkteken voor de bemanning van de gecrashte Lancaster: een propellernaaf van één van de motoren.

plaats een Lancaster bommenwerper van het 514e eskadron van de RAF met zeven Britse en Australische vliegeniers aan boord. Niemand overleefde de crash.

De Lancaster keerde terug van een succesvolle missie om in Aken spoorwegen buiten gebruik te bombarderen. Het is niet bekend wat er precies aanleiding toe was dat de Lancaster JI-C in moeilijkheden kwam en brandend neerstortte in het Moenebroek.

Het gedenkteken staat er nog niet lang. Het werd pas op 5 mei 2010 onthuld.

De crash van 28 mei 1944 in het Moenebroek was spijtig genoeg geen alleenstaand feit.

Mei 1944 was zelfs een dramatische maand voor Geraardsbergen. Zo ontplofte er in Waarbeke een brandstoftank die door een vliegtuig was gedropt. Waardoor vier burgers omkwamen. Bij een bombardement op de stad vielen twaalf doden en in Schendelbeke stortte op 13 en 28 mei telkens een vliegtuig neer.

Om het nogmaals met een gedicht te zeggen, eentje van Laurence Binyon. Ironisch genoeg, de man werd in 1869 geboren in... Lancaster! De vierde strofe uit het gedicht

For The Fallen

*They shall grow not old, as we that are left grow old:
Age shall not weary them, nor the years condemn.
At the going down of the sun and in the morning
We will remember them.*

Uitschot! Rapaille!

Het bos dat op de flanken van de Bosberg staat is het *Raspaillebos*. Het bosgebied van 50 hectare ligt op het grondgebied van de gemeente Geraardsbergen (de deelgemeente Grimminge), vlakbij de provinciegrens met Galmaarden in Vlaams-Brabant. Het bos wordt beheerd door de Vlaamse overheidsdienst *Agentschap voor Natuur en Bos* en door *Natuurpunt*. Het natuurgebied is erkend als Europees Natura 2000-gebied en ook dit gebied maakt deel uit van het Vlaams Ecologisch Netwerk. Het Raspaillebos is sinds 1980 beschermd als landschap en het is bovendien erkend als stiltegebied.

En inderdaad: het was er stil. Tenminste voor een groot deel van de tocht die ik erin maakte. Er was wel één plaats waar het ellendige geloei van de kettingzagen klonk. Ik neem aan dat het om legale akties ging. Al was het dan zondag en het zou me zeer verwonderen dat de ambtenaren van Natuur en Bos op die dag daar doende zouden zijn.

In het Raspaillebos

Het Raspaillebos ligt, zoals gezegd op de steile flank van de getuigenheuvel Bosberg. De oostelijke flank meer met name. Een beukenbos. Wat alweer goed te zien was aan de zeer schrale ondergroei. Het bos ligt in het erg reliëfrijke landschap op de grens van de Vlaamse Ardennen met het Pajottenland, met steile valleiwanden, glooiende heuvels en diep ingesneden dalen. Het Raspaillebos is niet het enige bos op de Bosberg. Er zijn daar verder ook het Moerbekebos en het Karkoolbos te vinden. In totaal zo iets als 150 hectare. Het Raspaillebos behoorde ooit tot een woud dat door de Romeinen „*Arduenna*“ werd genoemd. Klinkt dat een beetje naar „Ardennen“ of niet? Ten tijde van de Franken stond dat woud bekend als het „*Kolenwoud*“. Het is niet doordat in dat bos kolen werden gevonden maar reeds in de IJzertijd werd er massaal houtskool gebrand. Die was nodig om de primitieve ovens tot een voldoende hoge temperatuur te stoken om ijzer uit het erts te kunnen puren. Het Kolenwoud lag als een spie tussen de rijke cultuurgron-

den van Zuid-Vlaanderen en Henegouwen aan de ene kant en Haspengouw anderzijds. Het bestond uit grote bosgebieden die door kleinere bosjes en struweelrijk grasland (wastine) met elkaar waren verbonden.

De naam van het bos zou afgeleid zijn van de term „rapaille“ (uitschot) of van „raspe“ (hak-hout). Dat laatste omwille van de manier waarop hier hout werd ontgonnen. Om de twaalf tot achttien jaar werden oude stronken van bomen en struiken tot aan de grond afgezaagd. Op zo'n voet schoten dan nieuwe loten uit die tot aan de volgende kapbeurt verder uitgroeiden.

In dit bos ontspringen vele bronnen. Bij één van die bronnen werd een kapelletje, „'t Juffrouwke“, gebouwd. Het verhaal ging dat het water zou helpen tegen tandpijn. De bekendste bron van het bos is *de Steenborre*. Ze was het raakpunt tussen de Sint-Adriaansabdij te Geraardsbergen, het Cisterciënzerinnenklooster van Beaupré te Grimminge en de Dominicanen van Atembeke.

De kapel aan de voet van de Bosberg (die ik niet gezien heb want ik kwam iets onder de helft van de helling uit het bos) werd rond 1650 gebouwd. Dat kwam doordat aan het Mariabeeld van een kluizenaar grote krachten werden toegekend. Bedevaarders kwamen daarop massaal naar het Raspaillebos. De Kerk, in haar oneindige wijsheid, zag dat niet zo zitten. Om de boel onder de duim te houden werd er een Dominicanenklooster gebouwd. De kapel deed dienst als voorportaal. De abdij is verdwenen, de kapel is er nog steeds. Er moeten krachten aan het werk geweest zijn die de wijsheid van de Kerk overtroffen. De kapel werd in 1997 gerestaureerd.

In de 14^e eeuw kwamen de Gentenaren in opstand. Wat hen niet in dank werd afgenomen. Dus moesten ze op de loop en zich ergens verbergen. Zo vonden ze wel eens steun bij sommige boeren uit de streek van Geraardsbergen en Ronse. Die stelden zich daarmee wel bloot aan represailles en ze werden soms van hun boerderijen verdreven. Ze vonden een schuilplaats in het Raspaillebos. Zo ontstonden daar roversbenden die vanuit het bos talrijke rooftochten ondernamen in de kasselrij (het burggraafschap) van Aat, Lessen en Vloesberg. Ook de beruchte Jan De Lichte en zijn bende zouden zich hier herhaaldelijk hebben opgehouden. Volgens sommige bronnen heeft het bos precies aan deze boevenverhalen zijn naam te danken. De woorden „raspeel“, „rapaille“ en „raplage“ verwijzen alle naar „gespuis“.

Hoewel ik er niets van gemerkt heb want geen enkel diertje van wat voor formaat ook kruiste mijn pad, moet het bos toch bruisen van dierenleven. Het Raspaillebos is een belangrijk richtpunt voor tienduizenden vogels op hun jaarlijkse trek naar het zuiden. De rijke populatie van roofvogels in het Raspaillebos, zoals buizerd, torenvalk, wespendif, havik en steenuil, is een teken dat het een gezond bos is met genoeg voedselaanbod voor alle soorten. In het Raspaillebos vinden rode eekhoorn, wezel, hermelijn, bunzing, vos en ree een onderkomen. Opmerkelijk zijn ook de vuursalamander, de hazelworm en de eikelmuis.

In het Provinciaal Domein De Gavers

Niet alleen het dierenleven is rijk, ook allerlei planten komen er voor. Ook soorten die in onze contreien heel erg zeldzaam zijn geworden. En kleurige voorjaarsbloemen, niet te vergeten, die vertonen zich daar ook ten gepaste tijde.

Ga vers

De uitgezette weg leidde naar het *Provinciale Domein De Gavers*. Het domein ligt rond een waterplas die 20 hectare groot is. Er is amper ruimte en gelegenheid voor wandelen of fietsen. Er zijn een strand, een sport- en recreatiecomplex en enkele terrassen en cafetaria's. Daarnaast bevinden er zich ook een

Het huis waar Leonie Van den Dijk heeft gewoond en waar ze ook gestorven is. Het huis is te bezoeken.

camping, trekkershutten, bungalows en een jeugdherberg. Alles wat de verveelde stadsbewoner of de reizende passant nodig heeft.

Daarmee bevond ik me op het grondgebied van Onkerzele. Een deelgemeente van Geeraardsbergen. Niet voor het eerst, overigens. De rust- en controlepost was, zoals steeds, in een kinderdagverblijf: *De Speeldoos*. Tegenover deze fleurige instelling hing een arduinen plaat aan de gevel van een huis die duidelijk maakte wie daar had gewoond: de „Zieneres van Onkerzele“ *Leonie Van den Dijk*. Een wonderlijk verhaal. Leonie heeft de Heilige Maagd gezien.

Meermaals. Ze (Leonie!) had dertien kinderen gebaard en daar waren er nog negen van in leven toen haar man zijn biezen pakte en zijn matten rolde. Je zou waarschijnlijk al van iets minder beginnen hallucineren. Hoewel in het jaar dat Leonie in rechtstreeks contact kwam met de Heilige Maagd Maria (1933) België werd verrast door een golf van verschijningen. Ongeveer zoals we in onze tijd het plotseling opduiken van bosjes UFO's kunnen beleven. Het begon in Beauraing, waar Maria verscheen aan een aantal kinderen. Deze cyclus was nog maar amper afgesloten wanneer de Heilige Maagd in Banneux begon te verschijnen aan het meisje Mariette Béco. Het dispuut in kerkelijke kringen over de al dan niet bovennatuurlijke aard van deze verschijningen was nog in volle gang toen in Beauraing een man beweerde dat de Heilige Maagd ook aan hem verschenen was. Intussen vond op 4 augustus de eerste van een lange reeks gebeurtenissen in Onkerzele plaats. Maria was blijkbaar goed op dreef want ze vertoonde zich ook in Herzele. In dezelfde maand vonden bovendien de verschijningen plaats aan twee mannen in Etikhove. De reeks werd afgesloten met optredens in Olsene. Een druk jaar.

Je kan er van denken wat je wil maar met Leonie was er wel iets bijzonders aan de hand. Ze heeft haar naam van „zieneres“ namelijk verdiend aan enkele voorspellingen. Die achteraf bleken uit te komen. Zo beschreef en voorzag ze dat koning Albert I zou verongelukken. En ook dat het zou gebeuren bij het beklimmen van een berg. Bovendien „zag“ ze dat iemand hem duwde. Het bleek achteraf allemaal te kloppen. Al is de samenzweringstheorie als zou de koning vermoord zijn nooit verder gekomen dan speculaties. Misschien nog merkwaardiger is dat Leonie voorspeld had dat haar lijk twintig jaar na haar sterven zou worden opgegraven en dat haar lichaam dan nog steeds ongeschonden zou zijn. Die opgraving heeft werkelijk plaats gevonden. Op vrijdag 9 juni 1972 op het kerkhof van Onkerzele. Leonie Van den Dijk was daar sinds 1949 begraven geweest. Ze had zich dus drie jaar misrekend omtrent het tijdstip van de opgraving maar ze vergiste zich niet wat de toestand van haar stoffelijke resten betrof. Volgens de krant „De Standaard“ van 13 juni stelde men vast dat het lichaam in een zinken lichter was begraven die in een houten kist zat. Volgens aanwezigen zouden het gezicht, de armen, de handen, de voeten en de benen van Leonie's lijk in een verrassend goede staat zijn geweest. De dokter die de schouwing verrichtte, zou hebben verklaard dat het lichaam in een toestand verkeerde als van iemand die pas overleden was. De stigmata die Leonie bij haar leven had gedragen waren nog goed zichtbaar en uit de wonde in haar zij zou nog bloed hebben gevloeid! Na de opgraving is het lichaam opnieuw op een andere plaats op het kerkhof begraven in een betonnen grafkelder.

Als dat geen sterk verhaal is! Wie het kan uitleggen mag het zeggen.

Onkerzele wordt voor het eerst in 1149 vermeld als *Unchresele*. Voor het eerste deel van die naam is geen verklaring gevonden. Het tweede deel is duidelijk afgeleid van het Ger-

maanse „sali“ of „sala“. Wat duidde op een plaats waar in een gemeenschappelijke ruimte werd gewoond. Ons woord „zaal“ is daar niet vreemd aan.

De parochie behoorde tot aan de Franse Revolutie tot het kerngebied van de Baronie van Boelare, in de kasselrij en het Land van Aalst. Ze vormde samen met het naburige Nederboelare een vierschaar.

De Sint-Martinuskerk uit 1842 werd gebouwd in vroege neogotiek. In het interieur berusten nog enkele stukken van de nog oudere kerk die hier heeft gestaan. Dat de kerk aan Sint Maarten is gewijd, is goed te zien aan een soort medaillon boven de kerkdeuren. Dat stelt de heilige voor die zijn mantel in twee aan het snijden is om de helft aan een bedelaar te geven. Dat deed de Sint niet uit gierigheid maar omdat hij, als Romeins soldaat, slechts voor de helft eigenaar was van zijn uitrusting. Wie geeft wat hij heeft, is waard dat hij leeft.

Boel te lare

In Vlaanderen waren er lang geleden beren. Het graafschap Vlaanderen telde er vier. Misschien waren er wel meer maar hier gaat het niet over de harige zoogdieren maar om een verbastering van het Franse „pair“. Het waren: Boelare, Cysoing, Eine en Pamele. Dat „pair“ of „gelijke“ betekende „in stand gelijk aan de graaf“. Deze pairs stamden af van machtige lokale, adellijke grootgrondbezitters. Zij stonden oorspronkelijk in voor de verdediging van de grenzen van het graafschap. Zij verzekerden zich daardoor van een maatschappelijke positie in de hoogste kringen van het graafschap. De baron van Boelare voerde in het gevecht dus één van de vier voornaamste en belangrijkste banieren van het graafschap. Eén van zijn voorrechten was dat het hoofd van zijn huis van rechtswege voogd werd van de jonge graaf van Vlaanderen indien deze vóór zijn meerderjarigheid zijn beide ouders zou verliezen.

Er is in *Overboelare* niet veel meer van te merken van dat roemrijke verleden. Wel staat er een gedenkteken voor een strijder uit een veel recenter tijdsgewricht. Voor *Kolonel vlieger BEM Rémy „Mony“ Van Lierde*. Hij werd in Overboelare geboren in 1915. De man heeft zich tijdens de Tweede Wereldoorlog bijzonder onderscheiden.

In het begin van de oorlog werd hij met zijn vliegtuig neergeschoten. Hetgeen hem op verwondingen, een verblijf in een ziekenhuis en gevangenschap kwam te staan. Toen hij fit genoeg was ontsnapte hij uit het militaire hospitaal van Brugge. In september 1940 vluchtte hij uit het bezette België en zijn vluchtroute voerde hem door Frankrijk naar Spanje. Hij werd in de kraag gegrepen wegens het illegaal overschrijden van de Frans-Spaanse grens. Zo werd hij gedwongen een tijd door te brengen in Spaanse gevangenis. Hij kon ondanks alles toch weer ontsnappen en hij haalde het naar het Verenigd Koninkrijk in juli 1941. Daar werd hij ingelijfd bij de RAF. Hij ontpopte zich tot een geducht

Boelarebos

Het gedenkteken voor Rémy „Mony“ Van Lierde

„fighter pilot“, een „ace“. Een merkwaardig verhaal is dat hij met zijn jachtbommenwerper Hawker Typhoon in de buurt van Chièvres een Duits transportvliegtuig neerschoot. Het toeval wilde dat zijn echtgenote daarvan getuige was. Vanop de grond weliswaar. Zij verstopte enkele wrakstukken in de tuin en toonde die na de oorlog aan haar verwonderde echtgenoot. Dat was bijlange niet zijn enige wapenfeit. Aan het einde van de oorlog stond zijn „score“ op 7 neergeschoten vliegtuigen, 1 beschadigd vliegtuig, 250 voertuigen allerhande, 6 vaartuigen, 9 locomotieven, 37 neergehaalde vliegende bommen. Bij die V1's was er eentje die hij deed afwijken door hem een oplawaai te verkopen met de vleugels van zijn vliegtuig omdat hij geen munitie meer had om het ding neer te schieten. Na de oorlog had hij nog veel te betekenen bij het Belgische leger. Onder andere in Congo. De man zocht de publiciteit niet en na zijn pensionering ging hij rustig in Lessen (Lessines) wonen. Daar ligt hij ook begraven.

Feest

Geraardsbergen kent een dubbelfeest dat wijd en zijd bekend is. Telkenjare op de voorlaatste zondag voor de eerste maandag van maart. Volg je nog? De voorlaatste zondag vóór de eerste maandag in maart... Kom, ik maak het niet te moeilijk. De eerstvolgende keer dat het dubbelfeest van de *Krakelingenworp* en de *Tonnekensbrand* plaats vindt is 26 februari 2012. Mocht je dit lezen op een tijdstip dat na die datum valt, in 2013 is dat op 24 februari.

Een feest met traditie want de oudst bewaarde stadsrekening (die van 1393) vermeldt reeds de onkosten voor het vuurfeest van de Tonnekensbrand. Ook toen al werd dat blijkbaar door het stadsbestuur georganiseerd en bekostigd. En reeds in die dagen was er sprake van een „oud“ gebruik. Sinds die tijd zijn er bewijzen te vinden dat de beide feesten ononderbroken hebben plaats gevonden. Met uitzondering van toen in de 16^e eeuw de godsdienstoorlogen hier woedden en gedurende de Eerste en de Tweede Wereldoorlog.

De mensen hadden toen wel wat anders aan het hoofd.

De menigte bij de Krakelingenworp op de Oudenberg. Rechts de koepel van de kapel. Foto van Wikicommons. Auteur: Jan Coppens at nl.wikipedia

Krakelingen of mastellen. Foto van Wikicommons. Auteur: Jan Coppens at nl.wikipedia

Er is de Krakelingenworp. Die wordt met groot vertoon ingezet met een stoet die in de namiddag door de stad trekt. Niet gering want er lopen zowat 800 deelnemers in mee. Die beelden in een vijftigtal scènes de historische en volkskundige aspecten van Geraardsbergen uit. Aan het einde van het traject dat de stoet volgt, trekken de druïden, de deken, het stadsbestuur, de mensen die de broodmanden dragen en duizenden toeschouwers naar de top van de Oudenberg. De deken (de geestelijke overheid) bidt samen met het stadsbestuur (de wereldlijke overheid) de litanie van Onze-Lieve-Vrouw in de kapel op de Oudenberg. Onderwijl zoekt de menigte een plaatsje rond het podium. Het is de bedoeling zoveel mogelijk krakelingen of mastellen uit de lucht te plukken wanneer die straks zullen geworpen worden.

Er gaat nog wat vooraf aan de eigenlijke Krakelingenworp. Voordat ze de ongeveer tienduizend krakelingen mogen gooien, moeten de deken, de burge-

meester, de schepenen en de gemeenteraadsleden uit een 400 jaar oude, zilveren coupe een slok wijn met een levend visje opdrinken. Een gebruik waartegen *Gaia*, de dierenrechtenorganisatie, al witgloeiend heeft geprotesteerd. Het gebruik is echter al zo oud dat het burgerrecht heeft verkregen en het gehele feest werd in 2010 door *Unesco* ingeschreven op de *Representatieve Lijst van Immaterieel Cultureel Erfgoed van de Mensheid*. Zodat *Gaia* daar niet al te veel basis meer had om het protest kracht bij te zetten. Na de drinkceremonie begint de eigenlijke Krakelingenworp. Eén van de geworpen broodjes bevat een briefje dat recht geeft op de gouden krakeling: een uniek juweel in de vorm van het beroemde broodje. Het wordt ieder jaar door een andere juwelier ontworpen. Na het gevecht om de mastellen volgt een pauze.

s' Avonds wordt op de top van de Oudenberg de brand gestoken in een ton op een paal. Een heidens gebruik dat elders ook bestaat onder een andere naam. De symboliek is dat met het vuur de winter wordt uitgebannen en de lente verwelkomd. Volksdansen dansen vervolgens volks. Natuurlijk is het vuur daar boven op de Oudenberg heel ver in de omtrek te zien. Zo wordt in enkele omliggende dorpen de Tonnekensbrand met een kleiner vuur „beantwoord“. Op de Oudenberg worden brandende fakkels uitgedeeld aan de toeschouwers en die brengen het vuur naar de Markt. En daar is het kermis!

Een mens zou het toch eens moeten meemaken...

O ja, voor ik het vergeet: je kan bij die gelegenheid ook uitgebreid proeven van de onovertroffen streekspecialiteit Krakelingen... euh, nee! **MattEtaart**. Nem!!

